

ศาสตราจารย์ ชพนช สัญญา ธรรมศักดิ์

10 ธันวาคม 2537 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประกอบพิธีประกาศเกียรติคุณศาสตราจารย์
และมอบปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แด่ ชพนช ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์
เนื่องด้วยสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้พิจารณา
แล้วว่าท่านเป็นผู้ประกอบคุณประโยชน์แก่ประเทศ
ชาติเป็นอเนกประการ และเป็นผู้ทรงคุณธรรมอัน
สูงส่ง เป็นผู้มีเมตตาธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต
เป็นนักวิชาการผู้สามารถประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้
และทุ่มเทเสียสละให้แก่ศิษย์อย่างไม่เห็นแก่ความ
เหน็ดเหนื่อยและความสุขส่วนตัว ทำให้เกียรติยศ
ชื่อเสียงและเกียรติคุณแพร่หลายเป็นที่ยอมรับใน
ทุกระดับสังคม สมควรเป็นปูชนียบุคคลโดยแท้

ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์ ดำรงตำแหน่งคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ใน พ.ศ. 2511 และได้รับแต่งตั้งเป็นอธิการบดีใน พ.ศ. 2514 แต่คุณูปการของท่านต่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2477 เมื่อแรกตั้งมหาวิทยาลัย ท่านได้รับเชิญเป็นกรรมการสอบไล่ชั้นปริญญาตรี และต่อมาได้เชิญท่านเป็นกรรมการในเรื่องวิชาการอื่นๆ อีกมากมายซึ่งก็ได้รับความกรุณาตอบรับจากท่านเสมอมา อีกทั้งท่านยังรับเป็นผู้บรรยายวิชากฎหมายลักษณะต่างๆ ให้กับคณะนิติศาสตร์มาตั้งแต่ พ.ศ. 2497 และได้เรียบเรียงตำรากฎหมายไว้หลายเล่ม ท่านเป็นอาจารย์ผู้เอาใจใส่ใกล้ชิดให้นักศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจในวิชาการเป็นอย่างดี สนับสนุนและให้กำลังใจแก่ศิษย์ด้วยเมตตาประหนึ่งพ่อกับลูก ทำให้นักศึกษาธรรมศาสตร์มีกำลังใจและกำลังความคิดในการสร้างชื่อเสียงแก่มหาวิทยาลัยเป็นที่ประจักษ์ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คณบดีคณะนิติศาสตร์

เมื่ออาจารย์สัญญาเกษียณอายุใน พ.ศ. 2510 ท่านได้ปรารภว่าต้องการพักผ่อนเป็นข้าราชการบำนาญอยู่กับครอบครัว เข้าวัดปฏิบัติธรรมได้เต็มที่ แต่แล้วท่านก็ได้รับการทาบทามจาก จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นให้รับตำแหน่งคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนื่องจากเป็นที่ทราบดีว่าทั้งนักศึกษาและคณาจารย์มีความเคารพและศรัทธาในตัวท่านเป็นอย่างมาก ทั้งตัวท่านอาจารย์นั้นนอกจากจะเป็นนักกฎหมาย นักวิชาการ ผู้เป็นประจักษ์หลักของนักกฎหมายไทยแล้วยังเป็นผู้ปฏิบัติธรรมเข้าใจหลักพุทธศาสนาอย่างแตกฉาน จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมจะอบรมบ่มนิสัยนักศึกษาให้มีสติและลดความ “หวัรุ่นแรง” ลงบ้าง ในที่สุดท่านอาจารย์สัญญาก็ตอบตกลงและเข้ารับตำแหน่ง **คณบดีคณะนิติศาสตร์ ใน พ.ศ. 2511** ซึ่งในปีเดียวกันนั้นเองก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นองคมนตรี ก่อให้เกิดความปลื้มปิติแก่ท่านเป็นล้นพ้น

หลังจากอาจารย์สัญญาเข้ารับตำแหน่ง คณะนิติศาสตร์ ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปมาก จากเดิมที่อาจารย์ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์พิเศษ เข้ามาสอนแล้วก็ออกจากห้องไป ก็ได้เห็นท่านคณบดีมาทำงานทุกวัน เดินตรวจงานทั้กทายบุคลากรและนักศึกษาไปทั่วคณะ จากนั้นก็มีการรับอาจารย์ประจำจำนวนมาก โดยท่านอาจารย์สัญญาได้เชิญท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่เกษียณอายุแล้วให้มาสอนประจำ อีกทั้งยังรับผู้จบการศึกษารุ่นใหม่มาเป็นอาจารย์ผู้ช่วย ทำให้จำนวนนักศึกษาที่เรียนจบได้ เกียรตินิยม สอบได้เนติบัณฑิต ได้ปริญญาโท ปริญญาเอกเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน แต่อาจารย์สัญญากลับเห็นว่าการพัฒนาเหล่านั้นเป็นเพียง “เปลือกนอก” เท่านั้น สิ่งที่ท่านต้องการปลูกฝังแก่นักศึกษามากที่สุดคือ “สำนึกแห่งความซื่อสัตย์สุจริต” ท่านได้เขียนไว้ในหนังสือ นิติศาสตร์ วันรพี ว่า

“การเป็นคนดี ใช่ว่าดีอย่าง “ดีมั่ว” หรืออย่างสมณะฤๅษีชีไพร แต่แปลว่า เป็นคนดีมีความบริสุทธิ์ยุติธรรมประจำใจ ในการประกอบหน้าที่การงานอันเป็นอาชีพหรือไม่ก็ตาม คนดีเหล่านี้เขาอาจเป็นนักต่อสู้ที่มีเห็นแก่ชีวิตก็ได้ในเมื่อเขาต้องป้องกันรักษาสีทธิมนุษยชน และสิทธิอันชอบธรรมของอาณาประชาราษฎร และในเวลาเดียวกันเขาจะเป็นผู้ไม่ยอมกระทำการสิ่งใดที่วิญญูณของเขากระชิบว่า “ผิด” หรือ “ไม่ชอบธรรม”

สัญญา ธรรมศักดิ์ เขียน “คณบดีเตือนใจ”

“เวลานี้ความจนทำให้เป็นหมาอยู่แล้ว
จะมาให้มันเป็นหมาขี้เรื้อนไปอีกหรือ”

ผู้พิพากษาปฏิเสธรสสินบนที่อาจารย์สัญญายกเป็นตัวอย่างแก่ศิษย์

ห้องสมุดจากเล้าไก่

“ ค ณ ะ นິ ตี ศ า ส ต ร ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นี้
ถ้าจะให้ผมเล่าความหลัง
สักนิดหน่อยจะดีไหม เรื่อง
ห้องสมุดนี้ คือแต่เดิมไม่มี
ห้องสมุด และที่ตั้งห้องสมุด
ปัจจุบันนี้เดิมเป็นอาคารเรียนชั้นเดียว ที่นักศึกษาชอบเรียก
กันว่า เล้าไก่

เล้าไก่นี้ ท่านอาจารย์ทั้งหลายคงจำได้เนื่องจากเป็นที่
สังสรรค์ของนักศึกษานิติศาสตร์เรา ส่วนจะสังสรรค์อะไรอย่าให้
ผมพูดเลยนะ แต่ว่าวันดีคืนดี ครั้งหนึ่งผมไม่ได้ตั้งใจจะไปทำ
อะไรเลย คือเดินจะไปดูเล้าไก่ พอเข้าไป นักศึกษาในนั้นแตกฮือ
ออกไปหมด ผมก็ตกใจไปด้วยว่า เอเขาวิ่งหนีเราทำไม ในที่สุด
ผมก็ไปที่ห้องสูบน้ำ ประตูปิดเงียบ ผมก็ดึงประตูดอก ปรากฏว่า
มีนักศึกษาอยู่ในนั้นหกคน น่าสนุกมาก

เพราะฉะนั้นนะ ที่ตรงนี้ผมตอนนั้นก็มีความคิดจะสร้าง
อาจารย์หนุ่มขึ้นมารับช่วงท่านอาจารย์แก่ เพราะสมัยเดิมเรามี
อาจารย์แก่ ท่านเดินข้ามท้องสนามหลวงมาสอนที่คณะเรา
สอนแล้วก็กลับไป

สมัยนั้น อาจารย์หนุ่มยังไม่มี ผมคิดจะสร้างอาจารย์หนุ่ม
ขึ้นมารับช่วงท่านอาจารย์แก่ โดยเป็นผู้ช่วยท่าน แล้วก็คิดว่า
ต้องสร้างสถานที่เพื่อการศึกษา ให้เขาได้รับการอบรมเป็น
อาจารย์หนุ่มก็เลยสร้างตึกขึ้น แต่ว่าชั้นบนก็ให้เป็นห้องสมุด
ตามที่เราเห็นอยู่ทุกวันนี้

สมัยนั้น ทางมหาวิทยาลัยเขามีนโยบายว่า ไม่ให้คณะทั้ง
หลายสร้างห้องสมุดเพราะมีห้องสมุดกลางอยู่แล้ว ให้ทุกๆ คณะ
ไปสนับสนุนห้องสมุดกลาง แต่ผมไปขอร้องท่านเป็นพิเศษว่า
คณะนิติศาสตร์นี้ผมไปดูงานมาเยอะทั้งในอเมริกาและยุโรปที่เขา
มีห้องสมุด

เพราะฉะนั้น ขอยกเว้นเฉพาะ
คณะนิติศาสตร์สักคณะได้ไหม ทาง
มหาวิทยาลัยก็อนุโลม เพราะผมเป็น
คนแก่กว่าใคร ซึ่งตอนนั้นก็เกษียณแล้ว
ท่านก็เกรงใจ ให้ผมทำเป็นห้องสมุด
3 ชั้น แล้วก็ชั้นสองจะให้เป็นที่อบรมของ
อาจารย์หนุ่มซึ่งเป็นดีไวเตอร์ ทำหน้าที่
อบรมนักศึกษา ที่เขาฟังเลคเชอร์มาแล้ว

ให้มาอบรมอีกทีนี้แหละครับ

สาเหตุเกิดขึ้นมาเพราะเหตุนี้ และทาง
มหาวิทยาลัยก็กรุณาให้งบประมาณท่าน
เลขาธิการสมัยนั้น ดร.ศักดิ์ ผาสุกนิรันดร์
เป็นผู้มาลงมือควบคุมดูแลการก่อสร้าง
พร้อมทั้งออกแบบเสร็จ นี่แหละครับเมื่อมา
จนทุกวันนี้ ท่านกำลังจะคิดงานที่เป็นมงคล
อย่างยิ่ง คือขยายห้องสมุดให้ถูกแบบแผนของ
การศึกษาในสมัยปัจจุบัน

ต่อไป ผมขอหวังตั้งใจช่วยเต็มที่ขอให้ท่านทำงานสำเร็จ
อย่างยิ่ง และขอให้พวกเรานักศึกษาเก่าทุกรุ่น ช่วยกันคนละไม้
ละมือให้งานทางวิชาการให้เป็นผลสำเร็จให้ดีให้จงได้ เพราะ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำชื่อเสียงมา
ช้านาน และก็จะทำดีขึ้นเรื่อย มีการพัฒนาตลอดไปเป็นที่
น่ายินดี ขอให้สำเร็จสมความปรารถนาจงทุกประการ”

อธิการบดี

“ผมชื่อสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นอธิการบดี” นั้นเป็นประโยคแรกที่อธิการบดีคนใหม่กล่าวในการปฐมนิเทศนักศึกษา

ใหม่ใน พ.ศ. 2514 อาจารย์สัญญาเป็นคณบดี คณะนิติศาสตร์ได้ 3 ปีก็มารับตำแหน่งอธิการบดีต่อจากพระเจ้าวรวงศ์เธอฯ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งทรงลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากทรงมีพระชนมายุย่าง 80 พรรษาแล้ว

เมื่อมาเป็นอธิการบดี อาจารย์สัญญาก็ยังคงถือหลักการเกี่ยวกับการทำงานเป็นคณบดี คือมีความสุขภาพนุมนวลมีความเป็นกันเอง และเปิดโอกาสให้เข้าถึงได้เสมอ ท่านหาเวลาว่างเพื่อตระเวนไปทั่วทุกพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเพื่อสอดส่องดูแลและแก้ปัญหา แม้แต่เมื่อกำลังจะขึ้นรถกลับบ้าน นักศึกษาตามมาขอคุยด้วยท่านก็ยังลงจากรถไปคุยด้วย อธิการบดีและนักศึกษาตีหมากแพ้อย่างเป็นกันเองด้วยกันที่โรงอาหาร

การบริหารมหาวิทยาลัยนั้นดำเนินไปตามแนวนโยบายของคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัย แต่ท่านอาจารย์สัญญาก็ได้ดำริโครงการปรับปรุงมหาวิทยาลัยทั้งในด้านการบริหารและด้านวิชาการหลายอย่าง ที่สำคัญคือ

ระบบหน่วยกิต

การวัดผลการศึกษาเดิมใช้ระบบคะแนนโดยตัดสินจากคะแนนสอบปลายภาค ไม่ได้เฉลี่ยสะสมตลอดอายุการเป็นนักศึกษา เมื่อสอบผ่านวิชาใดได้ก็ไม่นำกลับมาคิดอีก นักศึกษาบางคนจึงตั้งใจเรียนเฉพาะเมื่อใกล้จบการศึกษาเพื่อเอาคะแนนสูงๆ รับเกียรตินิยม ศาสตราจารย์ป๋วย อึ๊งภากรณ์เป็นผู้ริเริ่มนำระบบหน่วยกิตซึ่งเป็นระบบของอเมริกันมาใช้ และผ่านการอนุมัติของสภามหาวิทยาลัยในสมัยฯ กรมหมื่นนราธิปฯ ทรงเป็นอธิการบดี มามีผลบังคับใช้ในสมัยของอาจารย์สัญญา ทำให้นักศึกษาและอาจารย์จำนวนมากไม่พอใจ ทำการคัดค้านรุนแรง โดยเฉพาะนักศึกษาที่เกรงว่าระบบใหม่จะทำให้ได้คะแนนยากขึ้น ท่านอาจารย์สัญญาต้อง “เดินสาย” ชี้แจงกับอาจารย์ตามคณะต่างๆ และกับนักศึกษาที่ชุมนุมประท้วง แต่ด้วยความสุภาพเรียบง่ายและเป็นกันเองของท่านก็สามารถทำให้น่าระบบหน่วยกิตมาใช้ได้สำเร็จ

พุทธธรรมนำใจ

ชมรมพุทธศาสนาและประเพณี เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน ธรรมศาสตร์ด้วยการสนับสนุนของอาจารย์สัญญาด้วยเหตุผลว่า “ผมอยากให้หนุ่มสาวสนใจในศาสนาให้มากขึ้น เพื่อสกัดกั้น วัฒนธรรมต่างประเทศ เพราะถ้าไม่มีการต่อต้านก็อาจจะไม่มี ความเป็นไทยอยู่ ความฝันของผมอยากให้นักศึกษาทุกคน เป็นคนดีมีฝีมือ คนดีนั้นหมายถึงคนที่อยู่ในศีลธรรม ไม่ทุจริต คิดมิชอบ ไม่คอร์รัปชั่น มีฝีมือคือวิชา เก่งในแต่ละสาขาของตน จนคนอื่นยกนิ้วให้”

อาจารย์เน้นเสมอในความเป็นผู้มีจริยธรรมในการประกอบ อาชีพ และได้เคยบอกลูกศิษย์คณะนิติศาสตร์ว่า “นี่เธอ ทุกสิ่ง ทุกอย่างอาจารย์ให้หมดแล้ว ยังมีอีกสิ่งหนึ่งซึ่งอาจารย์จะให้ ไม่ใช่พระพุทธรูป แต่เป็นพระในหัวใจ เธอจงอยู่ในศีลธรรม”

กิจกรรมนอกหลักสูตร

ท่านสนับสนุนให้นักศึกษามีการทำกิจกรรมนอกหลักสูตร ตามความสนใจของเขาด้วยเห็นว่าเป็นการเติมเต็มให้กับการ เรียนรู้ เป็นกำไรที่เข้ากลุ่มทำกิจกรรม “กิจกรรมนอกหลักสูตร ของนักศึกษานั้น เป็นการแสดงความก้าวหน้าของนักศึกษา และเท่ากับฝึกการทำงานร่วมกันด้วย แต่ไม่ควรใช้เวลาเรียน ไปทำกิจกรรมเสียเป็นส่วนใหญ่ อาจทำให้การเรียนเสียได้ ซึ่งนักศึกษาจะต้องรู้จักประมาณตัวเอง นักศึกษาที่มีความ สามารถในการเรียน จำเร็ว เข้าใจง่าย ก็อาจทำกิจกรรมในเวลา กลางวันและทบทวนบทเรียนในตอนกลางคืนได้”

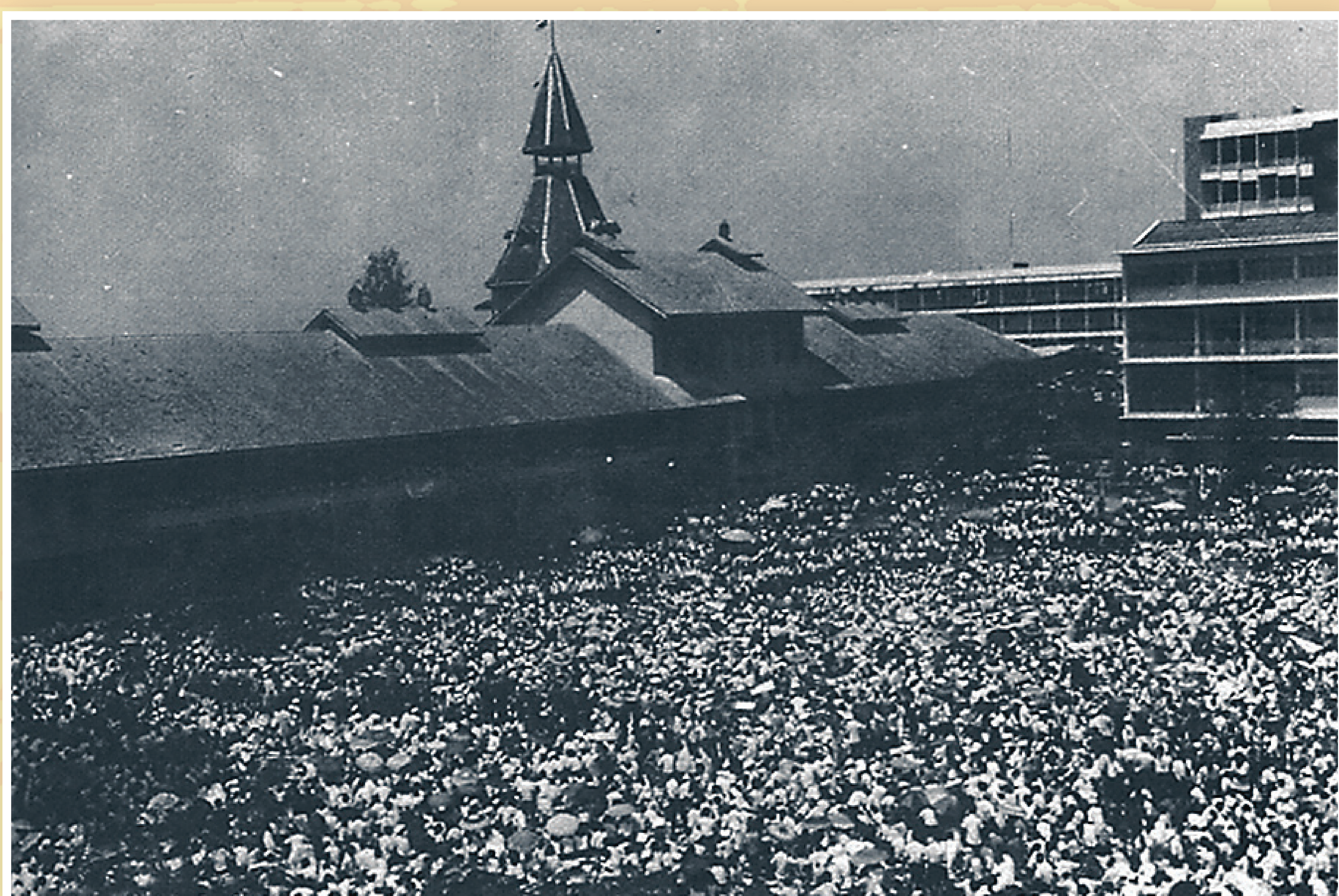
ธรรมศาสตร์มีเสรีภาพทุกตารางนิ้ว

เมื่ออาจารย์สัญญาับตำแหน่งอธิการบดี บรรยากาศการปกครองบ้านเมืองเต็มไปด้วยความตึงเครียด มีกระแสเรียกร้องให้รัฐบาลทหารคืนประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญที่เป็นของประชาชนกลุ่มอยู่เสมอ แต่เผด็จการทหารเป็นผู้ควบคุมความคิดเห็น การแสดงออกของสื่อและปัญญาชน กระแสการต่อต้านเพิ่มความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

เมื่ออาจารย์สัญญากล่าวแก่นักศึกษาในการปฐมนิเทศปี 2514 ว่า **“ธรรมศาสตร์มีเสรีภาพทุกตารางนิ้ว”** จึงทำให้นักศึกษาทั้งเก่าและใหม่ประทับใจเป็นอันมากที่อธิการเป็นกันเองกับนักศึกษาไม่ปิดกั้นความคิดและเสรีภาพของพวกเขา อาจารย์เห็นว่านักศึกษามีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นหรือขีดเขียนได้อย่างอิสระ ตราบใดที่ไม่รุกรานคุกคามสิทธิของผู้อื่น ความคิดเห็นทางการเมืองก็เช่นกัน เป็นเรื่องของนักศึกษาแต่ละคน มีความคิดเห็นแตกต่างกันได้และสามารถแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันนั้นได้ และเสรีภาพในความคิดเห็นและแสดงออกนี้เองที่มีส่วนผลักดันให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เข้าไปมีบทบาทในประวัติศาสตร์การเมืองไทยในเวลาอีกไม่กี่ปี

ความหวาดหวาย

ในช่วงเวลาของปี 2510 ประเทศไทยตกอยู่ในสภาพถูกปิดกั้นทางการเมืองการปกครอง คนรุ่นใหม่เริ่มตระหนักในบทบาทและศักยภาพของพวกเขา นักเรียน นิสิต นักศึกษาในช่วงนั้น จึงกลายเป็น “คนรุ่นใหม่” ที่มองเห็นปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ระหว่างชนบทกับเมือง ระหว่างภาคเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม ยอมรับต่อไปไม่ได้แล้วกับระบบเผด็จการที่มีการใช้อำนาจ การเล่นพรรคเล่นพวก ข้าวยากมากแพ่ง เศรษฐกิจปั่นป่วน ความไร้ประสิทธิภาพในการบริหารราชการ การปิดกั้นเสรีภาพทางความคิด และทางการเมือง พลังของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ดูเหมือนจะเป็นหัวหอกที่จะคัดค้านและผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้น

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยกลายเป็นศูนย์รวมการแสดงออกซึ่งความไม่พอใจต่อเผด็จการการเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ จนถึงการเดินขบวนประท้วงที่นำไปสู่การเรียกร้องรัฐธรรมนูญในเดือน ตุลาคม 2516 กลุ่มผู้เรียกร้อง 11 คน ถูกจับแล้วตั้งข้อหา “กบฏ” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กลายเป็นจุดชุมนุมของประชาชน นักศึกษา นักเรียนจากสถาบันทั่วประเทศที่หลั่งไหลกันเข้ามาร่วมประท้วงการกระทำของรัฐบาลเผด็จการ และในที่สุดการเดินขบวนประท้วงก็นำไปสู่การกวาดล้างจากฝ่ายรัฐบาลผู้มีรถถังและอาวุธปืนในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ส่วนนักศึกษาประชาชนสู้ด้วยไม้และอิฐ เกิดเหตุนองเลือดระหว่างคนไทยด้วยกันเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์

ในฐานะอธิการบดีของธรรมศาสตร์ อาจารย์สัญญาพยายามติดตามและตักเตือนนักศึกษาด้วยความห่วงใยจากใจของ “ครู” ถึง “ลูก” ศิษย์ ดังที่ปรากฏอยู่ชัดเจนในบันทึกของท่านผ่านองค์การนักศึกษาและประธานนักศึกษากลุ่มต่างๆ

บันทึกจากอธิการบดี

(ส่งถึงนายกองค์การฯ ประธานสภา กรรมการบริหาร อ.ม.ธ. สมาชิกสภา และนักศึกษา มธ. ทุกคน เป็นการให้ทราบจิตใจกันระหว่างครูกับศิษย์)

สองสามวันมานี้อาจารย์นี้เป็นอะไรไป รู้สึกวิตกและเสียใจอยู่เป็นระยะๆ ไม่สร้างชา

วันเสาร์ที่ 6 ต.ค. 16 พอพีรพลโทรศัพท์มาบอกว่า นักศึกษาและอาจารย์ มธ. ถูกจับก็ใจหายวาบ รู้สึกทันทีว่าเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นแล้ว อะไรๆ จะตามมาก็ไม่รู้

วันจันทร์ที่ 8 ต.ค. 16 พีรพลและภูมิสัน มานั่งคอยในห้องหน้าตาวิตกนัก บอกว่านักศึกษาเห็นจะมีปฏิกิริยาแน่ ก็ยิ่งใจไม่สบาย จะถือท้ายเรือไปล่ม หรือรอดก็ไม่แน่ว่าวันนี้ ที่ช่วยได้ตอนนั้นก็เพียงให้สติว่า

1. ปฏิบัติถ้าจำต้องมี ก็ขอให้ใจเย็นๆ คิดให้รอบคอบ และควรให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน
2. อย่าใช้ความรุนแรงเป็นอันขาด
3. อย่าออกนอกมหาวิทยาลัยเป็นอันขาด
4. อย่าเอาเรื่องส่วนตัวมาพัวพันกับหลักการ

ใจอาจารย์นี่นึกไป
ว่า ทำไมหนอเหตุการณ์
และปฏิกิริยาจึงต้องมา
เกิดขึ้นตอนนี้ด้วยเล่า
กำลังจะสอบกลางปีอยู่
แล้ว เป็นผลได้ผลเสีย
ของนักศึกษานับเป็นพันๆ
คน แล้วใครเล่าเป็นผู้รับกรรม

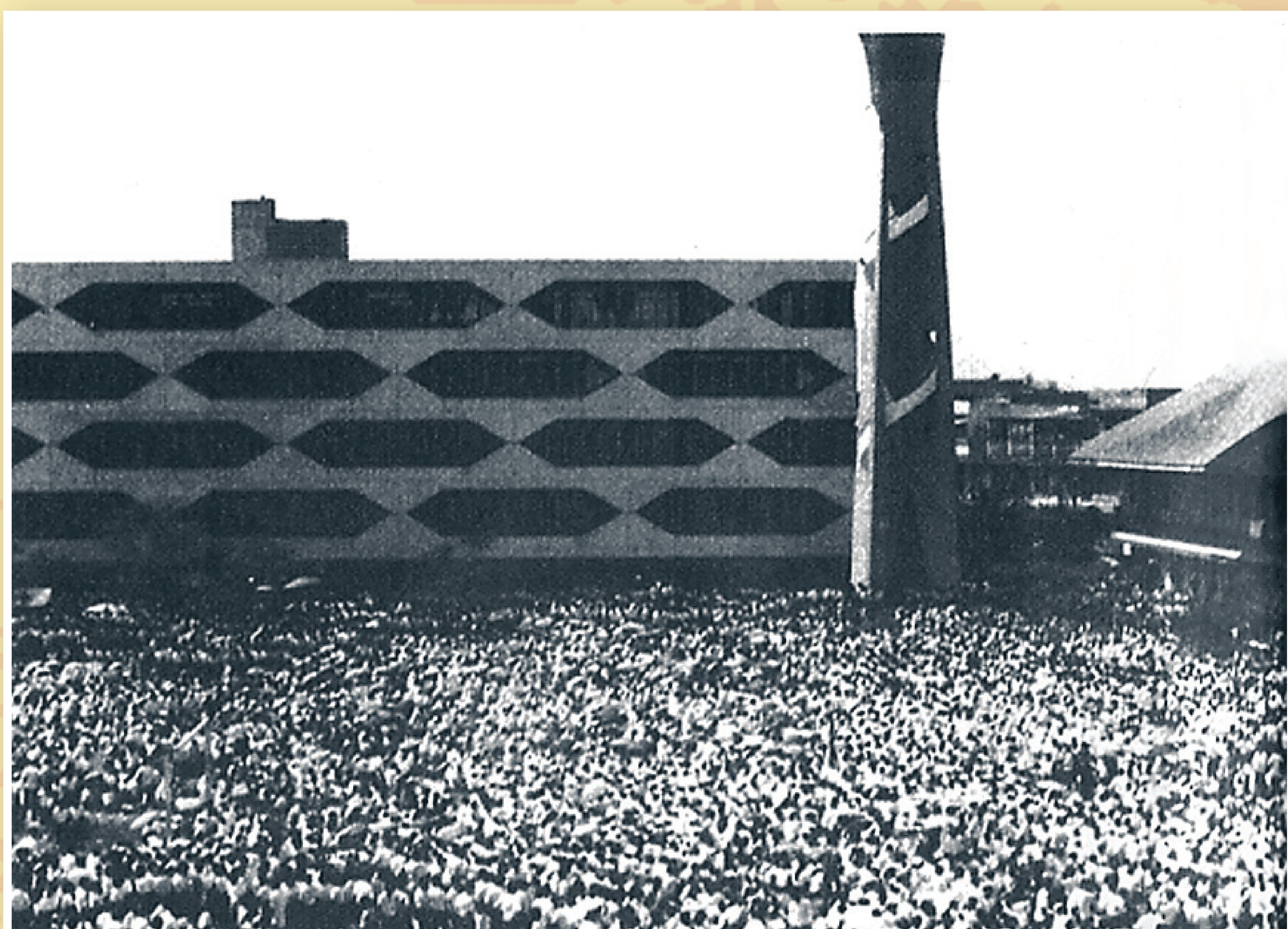
วันอังคารที่ 9 ต.ค. 16 เช้ามืดได้รับข่าวว่านักศึกษาสไตรค์
แน่ ก็นึกว่าสไตรค์คือการที่นักศึกษาจะไม่เข้าห้องสอบ

แต่ที่ไหนได้ บัดเดียวเดี๋ยวเท่านั้น คณบดีรายงานมาว่า
อาจารย์ที่ไปออกข้อสอบเข้าตึกคณะไม่ได้ นักศึกษาปิดประตูเอา
โซ่ล่าม เอาปูนเทใส่รูกุญแจ ถอดสลักไฟลิฟท์ออก ใช้ลิฟท์ไม่ได้
และเป็นดังนี้ทุกขณะที่กำลังมีการสอบวันนี้ อาจารย์นี้เสียใจมาก
รู้สึกเหมือนถูกญี่ปุ่นบุกเข้ายึดครองกรุงเทพฯ เมื่อ 2485 ใจคิด
ไปว่าแล้วอย่างนี้จะเป็นผู้บริหาร มธ. ไปได้อย่างไร แต่พอได้สติ
ก็คิดปลอดใจตนเองว่า นักศึกษาที่เขาทำคงคิดแต่เพียงว่าจะกัน
ไม่ให้มีการสอบเพื่อประท้วงการจับกุมเท่านั้น ก็พอปลอดใจ
ตนเองไปได้บ้าง แต่ก็ไม่วายวิตกว่า ทำกันครั้งนี้ได้ครั้งหนึ่งแล้ว
ถ้าภายหน้าเอาแบบอย่างทำกันบ่อยๆ เข้า มธ. จะยืนอยู่ได้
อย่างไร คงเป็นลมฟุบไปสักคราวเป็นแน่

ยิ่งซ้ำร้ายหนักเข้า ได้รับรายงานติดตามมาว่า นักศึกษา
เอาธงชาติยอดโดมลง (แล้วชักธงดำขึ้นครึ่งเสา) อาจารย์นี้ตกใจ
มากอย่างยิ่ง เพราะการที่กำกับธงชาติอย่างนี้ในหลักการถือว่า
ลบหลู่ทั้งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพราะธงไตรรงค์
ของเราให้สีมีความหมายอย่างนั้น อันเป็นสัญลักษณ์ของชาติ
ไทยทั้งชาติ

นักศึกษาที่คิดเอาลงคงไม่รู้ว่าหนักถึงอย่างนี้ คงจะคิดแต่
ว่าจะไว้ทุกข์เท่านั้น แต่ก็ยังดีพอขอไปให้แก้ไข ก็ทำตามภายใน
ครึ่งชั่วโมง

แต่ผ้าดำที่ป้ายชื่อหินอ่อนเมื่อวานยังอยู่ มีคนเขาว่า
“ธรรมศาสตร์ตายเสียแล้วหรือ”

วันอังคารที่ 9 พุทธที่ 10 ต.ค. 19 อ.ม.ธ. ยื่นหนังสือขอให้
เลื่อนการสอบ ก็จะทำให้ทำอย่างไร ไม่เลื่อนไม่งดมันก็สอบไม่ได้
อยู่เองแล้ว ตามข้อเท็จจริงที่เห็นอยู่ดำตา

แต่ความวิตกกังวลมีอยู่ข้างหน้าอีก

1. เมื่อไหร่จะเปิดการสอบได้อีก

2. จะสอบเมื่อไหร่อีกก็ต้องให้เวลาดูหนังสือเข้าไปอีก
หลายวัน

3. ระยะเวลาจะร่นเข้าไปขีดการเปิดภาคสองถ้าเปิดซ้ำก็
ต้องเลื่อนสอบภาคสองไปอีก

4. สอบภาคสองซ้ำก็กระเทือนถึงซัมเมอร์แน่ คนที่จะเก็บ
หน่วยกิตหรือสอบแก้ตัวจะทำอย่างไร

5. การได้ปริญญาซ้ำ สมัครงานได้ซ้ำ ก็จะตามมา

6. การจัดสอบวิชาต่างๆ ตามหน่วยกิตจะทำให้ปวดหัวแน่
(ท่านรองฝ่ายวิชาการและท่านคณบดีจะปวดหัวกว่าเพื่อน)

ผลที่เป็นปฏิกิริยาลูกโซ่นี้ นักศึกษาก็คงเห็นกันล่วงหน้า
แล้วทุกคน เพราะเป็นผู้มีสติปัญญา แต่ก็ได้ตัดสินใจทำ และก็
ทำไปแล้วด้วยความสมัครใจของตนเอง

วันอังคารที่ 9 พุทธที่ 10 พฤษภที่ 11 ต.ค. 16 จะกิน
จะนอนไม่เป็นสุข คอยแต่รับข่าวคราวของลานโพธิ์ (ขอบคุณ
ท่านรองอธิการและอาจารย์ และนายก อ.ม.ธ. ประธานและ
สมาชิกสภาฯ ที่บอกให้ทราบเสมอๆ ทุกระยะ) ธรรมศาสตร์
ทำพระจันทร์แคบนิดเดียว แม้จะมีเสรีภาพทุกตารางนิ้วอย่าง
ที่เขาก็ก็นับคนตั้งพันตั้งหมื่นตลอดวันตลอดคืนได้ไปนาน
เท่าใด เด็กๆ จะไปกินกันที่ไหน จะไปถ่ายกันที่ไหน ได้ฝุ่นก็
กำลังพาฝนมา ลูกหลานเจ็บไข้ไปพ่อแม่จะวุ่นใจเท่าไร

อีกข้อ คนที่เข้ามาเป็นพันเป็นหมื่นนั้น รู้หรือว่าเป็นใคร
เป็นใคร? ถ้าเป็นนิสิตนักศึกษาที่พอทำเนา แต่ที่ไม่ใช่ล่ะ? เธอๆ
ที่หัวหนาๆ รู้หรือว่าเป็นธพาล หรือนักฉกชิงวิ่งราวจะไม่แทรก
เข้ามาด้วย

และถ้าใครจะมาแก่งแย่งมาสวมรอย ปุงป้าง ขึ้นกับนิสิต
นักศึกษา ใครจะรับรองได้ว่าจะไม่เป็นการจุดชนวนให้วุ่นวายกัน
ใหญ่ และถ้าทะลักออกไปภายนอกด้วยก็คาดการณ์ไม่ถูกว่าอะไร
จะเกิดขึ้น อาจารย์นี่วิตกกังวลๆ พวกเธอๆ รักษาสถานการณ์ไว้
ได้แน่หรือเปล่า? อุ่นใจอยู่นิดว่าพวกเธอประกาศหลัก “อหิงสา”
และจนบัดนี้ก็ยังไม่ปฏิบัติแน่นอนว่า “ไม่ออกไปข้างนอก” แต่ก็
อดหัวนังใจไม่ได้จริงๆ

บรรณานุกรม

๗ รอบ อาจารย์สัญญา / บรรณานิการ สุขสันต์ จิรจยเวช. มุลินินิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (DS570.6 ส624ท28)

ประกาศเกียรติคุณธรรมศาสตราจารย์, 2537. (DS570.6 ส624ป46)

พิธีเปิดอนุสาวรีย์ ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์..., 2546. (DS570.6 ส624พ63)

ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ กับธรรมศาสตร์... / สมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2534

สัญญา ธรรมศักดิ์ คนของแผ่นดิน / วิมลพรรณ ปิโตรวัชชัย. กรุงเทพฯ : กองทุนศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์, 2546.

(DS 570.6 ส624ว64)

สัญญาธรรมานุสรณ์ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ นายสัญญา ธรรมศักดิ์. 2545. (DS570.6 ส624ท3 2545)

ธรรมศาสตราจารย์ ๗พนฯ สัญญา ธรรมศักดิ์

สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นบุตรคนที่สามของ มหาอำมาตย์ตรี พระยาธรรมสารเวชย์
วิเศษภักดีศรีสัตยาวัตตาพิริยพาหะ (ทองดี) และ คุณหญิงชั้น ถือกำเนิดที่จังหวัดธนบุรี
เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2450

การศึกษา

- พ.ศ. 2457 เข้าศึกษาที่โรงเรียนอัสสัมชัญ
- พ.ศ. 2471 สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนกฎหมายกระทรวงยุติธรรม
เป็นเนติบัณฑิตไทย
- พ.ศ. 2472 ได้ทุน “รพีบุญนิธิ” ไปศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ
- พ.ศ. 2475 สำเร็จการศึกษาจาก The Middle Temple London ประเทศอังกฤษ
เป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ

ผลงาน

- พ.ศ. 2476 เข้ารับราชการในกระทรวงยุติธรรม เริ่มจากตำแหน่งผู้พิพากษาและได้
ปฏิบัติหน้าที่ของผู้อรรถไฉซึ่งความสถิตยุดิธรรมอย่างเข้มแข็ง มั่นคง ได้รับการ
เลื่อนตำแหน่งขึ้นจนถึงสูงสุดของฝ่ายตุลาการ คือ ประธานศาลฎีกา
ได้รับฉายาว่า “เปาบุ้นจิ้นเมืองไทย” ด้วยท่านทำงานในหน้าที่อย่างสุจริตใจ
คงไว้ซึ่งความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่หวั่นเกรงต่ออิทธิพลใดๆ
“เราตัดสินตามความถูกต้อง และตามความยุติธรรม ไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้น
เราไม่กลัว เป็นใจเป็นกัน อันนี้เป็นหลักของผู้พิพากษา” อาจารย์สัญญา
กล่าวถึงคดีโด่งดัง “กินป่า” ที่ท่านพิพากษาจำคุกทหารระดับนายพล 15 ปี
ในยุคที่เมืองไทยอยู่ใต้การปกครองของทหาร
 - พ.ศ. 2476 ร่วมก่อตั้ง พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย และเป็นนายกสมาคมอยู่เป็นเวลา
ยาวนาน
 - พ.ศ. 2510 เป็นองคมนตรี
 - พ.ศ. 2511 เป็นคนบตี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - พ.ศ. 2514 เป็นอธิการบดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - พ.ศ. 2516 เป็นนายกรัฐมนตรี หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
นายสัญญา ธรรมศักดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นับเป็น
“นายกพระราชทาน” คนแรกของประเทศ
 - พ.ศ. 2541 เป็นประธานองคมนตรี
 - พ.ศ. 2541 เป็นประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
- ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ สมรสกับ ท่านผู้หญิง พงา (เพ็ญชาติ) มีบุตร 2 คน คือ
นายชาติศักดิ์ และ นายแพทย์จักรธรรม ท่านถึงแก่อสัญกรรมด้วยอาการหัวใจวาย
เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2545 สิริรวมอายุ 94 ปี

เพลง สัญญา ธรรมศักดิ์ : คนของแผ่นดิน

ท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์	เป็นที่รักของศิษย์หลายสมัย
เป็นประธานศาลฎีกาอันเกรียงไกร	มีหัวใจเป็นอาจารย์ อธิการบดี
ยามเมื่อชาติทุกข์เข็ญเป็นนายก	เป็นพลกษณองงานอันไพศาล
เป็นประธานองคมนตรีศักดิ์ศรีนาน	ทั้งสืบสานนำพุทธะสู่สากล
ดำรงตนเพียบพร้อมงามสง่า	ดำเนินตามคำสอนอันสูงส่ง
เป็นแบบอย่างอันดีงามที่มั่นคง	คนไทยจงจารึกไว้ในอุรา
ยุคประชาธิปไตยไทยทั้งผอง	ควรเหลียวมองแต่ไปเมื่อภายหลัง
เป็นเสาหลักค้ำจุนหนุนบัลลังก์	ไซ้เด่นดังเป็นพลัง “คนของแผ่นดิน”

เนื้อร้อง นายอนันต์ บั้วสุวรรณ
ทำนอง ชุมนุมโฟล์คซองและประสานเสียง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์